

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolans arbete med
extra anpassningar vid Kryddgårdsskolan i
Malmö kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Kryddgårdsskolan i Malmö kommun

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹

Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen i normalfallet.²

Stöd för arbetet med extra anpassningar återfinns förutom i skollagen främst i Skolverkets *Allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.³

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolans arbete med extra anpassningar under hösten 2015 och våren 2016 med stöd av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Granskningen vid Kryddgårdsskolan i Malmö

¹ Skollagen (2010:800) 1 kap. 4 §

² Skollagen (2010:800) 3 kap. 5a §

³ SKOLFS 2014:40

kommun ingår i detta projekt. Kvalitetsgranskningen av skolans arbete med extra anpassningar genomförs i ytterligare 14 kommunala skolor.

Kryddgårdsskolan besöktes den 26 – 28 januari 2016. Ansvarig från Skolinspektionen har varit undervisningsråd Thomas Nilsson. Från SPSM har rådgivaren Anna Sjölander deltagit. I denna rapport redovisas iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Kryddgårdsskolan i Malmö kommun

Kryddgårdsskolan är belägen i stadsdelen Rosengård och tillhör skolområde Öster i Malmö kommun. Vid tidpunkten för granskningen finns 59 elever i förskoleklass, 310 elever i årskurs 1 – 6 och 32 elever i årskurs 7 – 9. Skolenheten leds av en rektor och två biträdande rektorer. Det finns i skolan elever från ca 50 nationer som talar ca 25 olika språk.

Skolan är organiserad med ämneslärarsystem där klasserna har egna klassrum och lärarna i respektive arbetslag roterar mellan klasserna. De två elever som ingår i granskningen, och vid granskningstillfället går i årskurs 4, har bytt lärare i ämnet svenska mellan årskurs 3 och 4. I ämnet matematik har eleverna haft samma lärare sedan vårterminen i årskurs 3. Enligt uppgift från skolläringen har eleverna även bytt lärare i såväl matematik som svenska ett antal gånger under årskurs 1 och 2.

Elevhälsan vid skolan består av en skolsköterska, en kurator, två specialpedagoger, en psykolog som kommer till skolan vid behov samt en speciallärare och en logoped.

Läsåret 2014/2015 gick det, enligt offentlig statistik, 10,4 elever per lärare (hel-tidstjänst) enligt offentlig statistik. Motsvarande värde i kommunen är 11,5 och i riket 12,1. Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen är samma läsår 84 procent vid Kryddgårdsskolan, vilket kan jämföras med 86 procent i såväl Malmö kommun som i riket som helhet.

Centralt för skolans arbete med extra anpassningar är skolans två dokument "Identifiering och kartläggning av elevers språk-, läs/skriv- och matematikutveckling" samt "Blankett om arbete med extra anpassningar".

I dokumentet "*Blankett om arbete med extra anpassningar*" ska noteras respektive elevs extra anpassningar utifrån en på förhand uppställd exempellista. Det finns på skolan också dokumentet "*Årshjul/Handlingsplan EHT – Kryddgårdsskolan*" som bland annat anger elevhälsans arbetsuppgifter och regelbundna insatser över läsåret.

De två elever vid skolan som Skolinspektionen följt i denna granskning går i årskurs 4. Elevnamnen "Armin" och "Leila" i denna rapport är fiktiva och används för att underlätta läsningen. Skolinspektionen har inför granskningsbesöket begärt att få ta del av den dokumentation som finns kring eleverna i form av skriftliga individuella utvecklingsplaner, eventuella utredningar inför beslut om särskilt stöd, dokumentation av extra anpassningar kring eleven, samt annan beskrivning av skolans arbete för att identifiera elever som kan vara i behov av extra anpassningar.

Redovisade dokument visar att Armin och Leila haft behov av stöd för att lägsta kunskapskraven i matematik och svenska sedan årskurs 1. I redovisade dokument anges bland annat att de båda eleverna har språkstörningar. Det finns i årskurs 4 utarbetade åtgärdsprogram för båda eleverna, dessa innehåller stödinsatser i form av extra anpassningar. Dessutom anges i "*Blankett för extra anpassningar*" de extra anpassningar som ges de båda eleverna.

Denna rapport kommer inte att bedöma skolans arbete med särskilt stöd och åtgärdsprogram. Fokus är de extra anpassningar som genomförs för eleverna.

För närmare beskrivning av granskningens genomförande, se avsnitten nedan Syfte och frågeställningar samt Metod och materialmetodfrågor i slutet på rapporten.

Resultat

1 Genomför skolan extra anpassningar för eleven och görs de extra anpassningarna i ett tidigt skede?

Här granskas om lärare och annan skolpersonal har och har haft ett ändamålsenligt arbete kring eleven för att tidigt identifiera elevens behov av extra anpassningar. Dessutom granskas om extra anpassningar skyndsamt satts in, att de dokumenteras samt om dessa följs upp för att säkerställa att de har avsedd effekt och annars korrigeras.

1.1 Har lärare och annan skolpersonal nu och tidigare ett ändamålsenligt arbete kring eleven för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar?

Det finns på skolan väl kända rutiner för att identifiera elever som inte utvecklas i riktning mot kunskapsmålen i svenska och matematik, vilket bekräftas i intervjuer med såväl rektorn som undervisande lärare och representanter för elevhälsan.

Av skolans redovisade dokument framgår att det i rutinerna med olika metoder ingår kartläggning av elevernas kunskapsutveckling i såväl matematik som svenska från årskurs 1–9. I detta ingår att ta tillvara resultat vid nationella ämnesprov i årskurs 3, 6 och 9. Från och med årskurs 3 läggs särskilt fokus på de elever som befaras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Rektorn uppger att det på skolan finns ett "*gediget nät för att upptäcka elever i svårigheter*". Skolans personal följer de rutiner som finns angivna i redovisade dokument, dvs. "*Identifiering och kartläggning av elevers språk-, läs/skriv- och matematikutveckling*" och "*Årshjul/Handlingsplan EHT – Kryddgårdsskolan*". Rektorn berättar i sammanhanget att det på skolan finns tillgång till både specialpedagog och speciallärare och att logoped alltid anlitas vid behov.

Elevhälsans representanter berättar att det vanligtvis är mentorn som upptäcker en elev som har svårigheter och riskerar att inte uppnå målen. Elevens behov av stöd diskuteras i arbetslaget och undervisningen anpassas med utgångspunkt i elevens behov av stöd. Elevhälsans representanter uppger att skolan använder screeningar av elevers kunskaper i matematik och svenska med bör-

jan i förskoleklass och sedan i olika årskurser. Elevhälsan deltar vid mitterminkonferenser och möter lärarna i de olika arbetslagen regelbundet var tredje vecka.

I intervju med lärarna i matematik och svenska uppges att arbetet för att uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar oftast sker i undervisningen. Exempel på detta är att läraren i matematik upptäckte att Armin inte klarade av vissa moment i matematik. I sammanhanget uppger lärarna att skolan använder diagnostiska tester och prov för att bedöma elevers kunskaper, och nationella ämnesprov i såväl matematik som svenska. Lärarna berättar att elevers kunskapsutveckling mot de nationella målen regelbundet följs upp i såväl arbetslagsmöten som i möten mellan lärare och övrig skolpersonal.

Eleven Armin

Vad gäller Armin har skolan sedan årskurs 1 identifierat hans behov av stöd för att lägga nå kunskapskraven i matematik och svenska, vilket framkommer i skolans redovisade IUP:er, utredningar och tidigare åtgärdsprogram inför granskningen.

De lärare som nu undervisar Armin i ämnena matematik och svenska uppger att de fått kännedom om hans svårigheter på olika sätt. Dels vid den "överlämning" mellan lärare som skedde när eleven lämnade årskurs 3 för årskurs 4, dels i faktiska undervisningssituationer samt genom elevens resultat på tester och nationella prov.

Eleven Leila

Av skolan redovisade IUP:er, utredningar och utarbetade åtgärdsprogram från årskurs 1 till 4 visar tydligt och konkret de behov av stöd och extra anpassningar Leila fått och får över årskurserna.

De lärare som undervisar Leila i årskurs 4 uppger att de fått vetskap om hennes behov av stöd i matematik och svenska såväl i undervisningssituationer som av "överlämnande" lärare och resultat vid nationella ämnesprov. Lärarna berättar också att de tagit del av den information om extra anpassningar som finns dokumenterat sedan tidigare för Leila.

Intervjuad vårdnadshavare berättar att lärare tidigt upptäckte Leilas behov av stöd i exempelvis matematik. Vårdnadshavaren uppger att skolan och läraren vid utvecklingssamtal informerar om Leilas kunskapsutveckling och behov av stöd, men också att lärarna "ringer om det händer något". Vårdnadshavaren har bra kontakt med lärarna på skolan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärare och annan skolpersonal i mycket hög grad nu och tidigare har ett ändamålsenligt arbete kring eleven för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar. Kryddgårdsskolan har väl kända rutiner och metoder för att identifiera den enskilde elevens kunskapsutveckling och kunskapsnivå eller andra svårigheter i skolsituationen som kan påverka kunskapsutvecklingen negativt.

Elevernas undervisande lärare samverkar i mycket hög grad, såväl spontant som vid planerad och avsatt tid för detta. Samverkan mellan undervisande lärare och elevhälsans kompetenser sker också i mycket hög grad, och elevhälsans kompetenser tas tillvara i utformning av extra anpassningar. Eleven och elevens vårdnadshavare får möjlighet till samverkan om extra anpassningar såväl vid de regelbundna utvecklingssamtal som äger rum som vid andra möten med undervisande lärare.

1.2 Sätter skolan in extra anpassningar skyndsamt?

Rektorn berättar vid intervjutillfället att skolans personal följer ett "årshjul", framarbetat av rektorn och skolans elevhälsoteam, för att upptäcka elever i svårigheter. Rektorn uppger att det på skolan finns de funktioner som behövs för att upptäcka och sätta in extra anpassningar för elever i behov av stöd, så snart behoven är identifierade. Rektorn anger som exempel på sådana funktioner skolans specialpedagog, speciallärare och logoped. I skolans rutiner för att skyndsamt sätta in extra anpassningar ingår enligt rektorn att representanter för elevhälsan regelbundet deltar i lärarnas arbetslagsmöten var tredje vecka.

Elevhälsans representanter uppger vid intervjutillfället att extra anpassningar skyndsamt satts in för de båda eleverna som följs i granskningen. Elevhälsans representanter berättar att de båda eleverna haft anpassningar hela tiden i skolan, "*ända sedan förskoleklass*", vilket bekräftas av redovisade dokument inför granskningen.

I de dokument skolan redovisat inför granskningen framkommer inget annat än att skolan över årskurserna skyndsamt påbörjat arbetet med extra anpassningar för de båda eleverna Armin och Leila, i de ämnen där de bedömts behöva detta. Detta bekräftas i intervju med representanter för elevhälsan.

Eleven Armin

Skolans redovisade dokument visar att Armin har behov av och får stöd att lägst nå kunskapskraven i ämnena matematik och svenska. De extra anpassningar som eleven fått och får i de båda ämnena anges tydligt och konkret i tidigare utarbetade åtgärdsprogram och återspeglas i IUP:er för årskurs 3 och 4.

Lärarna berättar att de i årskurs 4 fortsatt med de extra anpassningar som eleven tidigare har identifierats vara i behov av. Lärarna uppger att de i regelbundna möten med arbetslag och elevhälsan diskuterar behov av extra anpassningar för Armin och hur dessa anpassningar ska gestaltas i undervisningen så skyndsamt som möjligt. En viktig del i detta är, enligt lärarna, skolans specialpedagog och speciallärare.

Skolinspektionen konstaterar att de extra anpassningar eleven fått i årskurs 3 och får i årskurs 4 finns angivna i redovisade dokument inför granskningen.

Eleven Leila

Skolans redovisade dokument (från årskurs 1 till 4) visar att Leila har behov av och får stöd att lägst nå kunskapskraven i ämnena matematik och svenska. De extra anpassningar som eleven fått och får i de båda nämnda ämnena anges tydligt och konkret i utarbetade åtgärdsprogram och återspeglas i IUP:er för årskurs 3 och 4.

Lärarna i matematik och svenska berättar att de i årskurs 4 *"tagit över"* och fortsatt med de extra anpassningar som fanns för eleven i årskurs 3. Lärarna uppger också att de, utan att närmare förklara varför och hur, reviderat vissa anpassningar. I sammanhanget berättar lärarna att *"det som finns dokumenterat är relevanta anpassningar"*.

Intervjuad vårdnadshavare berättar att *"dottern fick hjälp direkt"* när skolan och läraren uppmärksammade behov av stöd i matematik och svenska. Leila uppger vid intervjutillfället att hon fick stöd av logoped redan i årskurs 1 och att lärarna började hjälpa henne extra mycket i årskurs 3.

Skolinspektionen konstaterar att de extra anpassningar eleven fått i årskurs 3 och får i årskurs 4 finns angivna i redovisade dokument inför granskningen.

Skolinspektionen vill i samband med detta påtala att det är viktigt att rektor och personalen har en tydlig bild av skillnaderna mellan extra anpassningar och särskilt stöd, samt dokumentationen av dessa stödinsatser. Extra anpassningar ska framgå i elevens IUP, men ska exempelvis inte stå med i åtgärdsprogram eftersom extra anpassningar inte är en form av särskilt stöd och inte heller går att överklaga. Extra anpassningar kräver inte rektors beslutsfattande till skillnad från åtgärdsprogram.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan sätter in extra anpassningar skyndsamt. Lärarna påbörjar arbetet med extra anpassningar direkt efter att de identifierat att eleven är i behov av extra anpassningar i aktuella ämnen, i detta fallet ämnena matematik och svenska. Elevens individuella ut-

vecklingsplan innehåller omdömen om elevens kunskapsutveckling och de extra anpassningar som behövs för att eleven lägst ska nå kunskapskraven.

1.3 Följer skolan kontinuerligt upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigeras?

Rektorn hänvisar vid intervjutillfället till skolans *"kunskapsuppföljningskonferenser"* när det gäller uppföljning av extra anpassningars effekt för enskilda elever. Han uppger att de konferenserna ska säkerställa skolans och lärarnas kunskap om elevers utveckling *"både på individ- och ämnesnivå"* samt synliggöra behov av utvecklingsområden för den enskilde eleven. Rektorn berättar att extra anpassningar också följs upp vid de regelbundna möten som äger rum var tredje vecka mellan representanter för elevhälsan och lärare i arbetslag.

Elevhälsans representanter uppger följande. De har genom regelbundna möten med och handledning av lärare i arbetslaget en tydlig arbetsgång för uppföljning av extra anpassningars effekt för enskilda elever. Uppföljningarna uppges fungera mycket bra. Detta bekräftas av intervjuade lärare i matematik och svenska. Representanter för elevhälsan följer också elevens kunskapsutveckling genom samtal med eleven, och kan på så sätt identifiera behov av korrigerande anpassningar.

Lärarna i matematik och svenska till de båda eleverna som följs i granskningen berättar att uppföljning av extra anpassningar sker såväl spontant mellan kolleger som i regelbundna möten i arbetslaget. Uppföljningar sker alltid i arbetslaget innan kontakt tas med elevhälsans representanter.

Eleven Armin

Läraren i matematik berättar följande om en förändring av extra anpassningar i matematik för Armin. Undervisning i liten grupp avslutades efter åtta veckor eftersom effekterna av detta bedömdes vara goda och eleven återgick därefter med extra anpassningar inom ramen för undervisning i ordinarie klass.

Lärarna i matematik och svenska berättar också om försök att förändra de extra anpassningarna för Armin i såväl matematik som svenska, men som inte accepterats av eleven. Exempel på sådana anpassningar uppges vara att som stöd vid skrivuppgifter använda dator och kopierat textmaterial. Ett annat exempel är att visst visuellt stöd i undervisningen inte längre används, eftersom eleven inte vill det. Lärarna uppger att eleven nog förstått sina behov av extra anpassningar, men värjer sig för detta. Skolinspektionen och SPSM ser vid de lektionsobservationer som genomförs exempel på att Armin vill ha samma metod, arbetssätt och lärverktyg som andra elever i klassen.

Eleven Leila

Läraren i svenska berättar att uppföljning av de extra anpassningar som finns för Leila sker i samarbete med skolans logoped. Detta eftersom Leila ett arbetspass varje vecka arbetar i liten läs- och skrivgrupp under ledning av logopeden. Motsvarande arbete i matematik sker, enligt de båda lärarna i matematik, i samarbete mellan läraren i matematik och specialläraren i samma ämne. Detta eftersom specialläraren i matematik undervisar Leila enskilt under delar av arbetspass för att eleven ska få förståelse för de arbetsuppgifter som genomförs i helklass. Den intervjuade vårdnadshavaren berättar att skolan provar olika sätt att undervisa, att det finns en planering för det. Det finns enligt lärarna regelbundna samtal med föräldrarna om de extra anpassningar som finns i undervisningen för Leila, vilket bekräftas av vårdnadshavaren.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan och lärarna kontinuerligt följer upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigerar dessa. Skolan använder rutinmässigt metoder för att identifiera effekten av extra anpassningar på elevens kunskapsnivå och kunskapsutveckling. Det finns i skolans arbetsgång regelbunden och avsatt tid för skolledning, lärare och elevhälsans representanter att mötas för uppföljning av elevers kunskapsutveckling och extra anpassningar. Skolan har även rutiner för att involvera eleven och elevens vårdnadshavare i uppföljningen.

2 Görs en tillräcklig analys av elevens förutsättningar och behov för att kunna ge eleven relevanta extra anpassningar?

Här granskas om skolans bild av elevens behov avviker väsentligt från det konstaterande av elevens behov som SPSM tillsammans med Skolinspektionen gör. Granskningen ska utreda om läraren har en tydlig bild av elevens behov.

Eleven Armin

I den senast upprättade IUP:n (hösten årskurs 4) anges bland annat elevens behov av åtgärder för att Armin lägst ska nå målen för undervisningen. Under rubriken "Vart ska vi" (behov) anger skolan: *"Du ska kunna använda stor bokstav, punkt frågetecken och utropstecken. Ska också kunna stava ord du själv använder ofta och som är vanligt förekommande i elevnära texter. Du ska kunna skriva olika texter med en enkel röd tråd samt i huvudsak en fungerande handling. Du ska kunna utveckla din förmåga i ditt skolarbete när vi läser och går igenom texter och bilder. Du ska vid addition och subtraktion kunna välja och använda skriftliga räknemetoder"*.

Vid intervjutillfället berättar Armin att han lär sig bäst när lärarna ger hjälp när han behöver det. I ämnet svenska är det bra att läraren använder karta vid genomgång och att *"vi får komma fram och använda kartan när vi svarar på frågor"* och *"det är också bra när läraren i matematik visar med händerna hur vi ska räkna"*.

De intervjuade lärarna i svenska och matematik uppger att de har en god bild av Armins behov av extra anpassningar och att han har behov av anpassningar på många olika plan. Lärarna hänvisar i sammanhanget till de extra anpassningar som anges i elevens senaste IUP (se stycke ett ovan). De exempel på Armins behov av extra anpassningar som ges vid intervjutillfället är tydlig struktur på lektionen för att *"känna igen sig"* oavsett lärare, förståelse för behov av stöd samt insatser för att ta instruktioner av såväl kvinnliga som manliga lärare och samarbeta med både pojkar och flickor.

Skolinspektionen och SPSM konstaterar att det i intervjuer med lärare i matematik och svenska anges behov av extra anpassningar för Armin, som inte anges i elevens IUP eller bilaga till denna. Exempel på detta är de behov av förståelse av vikten av att ta emot instruktioner och stöd av alla undervisande lärare samt vikten av att kunna samarbeta i alla typer av gruppkonstellationer.

Av de dokument skolan redovisat inför granskningen framkommer att Armin har stora behov av stöd för att lägst nå kunskapskraven för samtliga teoretiska ämnen i grundskolan.

Vid genomförda lektionsobservationer får Skolinspektionen och SPSM sammantaget bilden att Armin har behov av:

- medveten placering i klassrummet och planerad gruppsammansättning,
- kontinuerlig uppmärksamhet, positiv förstärkning och stöd i att förstå och genomföra uppgifter,
- förståelse av vikten av att ta emot instruktioner och stöd av alla undervisande lärare,
- förståelse av vikten av att kunna samarbeta i alla typer av gruppkonstellationer,
- tydliga och strukturerade instruktioner, på grupp- och individnivå,
- nivåanpassade läromedel och arbetsuppgifter,
- genomgång av ord och begrepp för förståelse, gärna med visuellt stöd,
- laborativt och anpassat undervisningsmaterial samt
- förklaringar av lektionsinnehållet på ett språk som Armin förstår

Armins placering i klassrummet är av betydelse. Hans behov av återkommande individuell uppmärksamhet, positiv förstärkning och stöd i att strukturera, förstå och genomföra uppgifter gynnas av detta. När Armin räcker upp handen eller uppmärksammas vara i behov av stöd är läraren fort vid hans sida.

Det är också viktigt med en medveten och planerad grupp sammansättning. Flera observationer visar Armins svårigheter att arbeta med alla elever eller ta instruktioner av alla lärare, vilket undervisande lärare i matematik och svenska uppmärksammat. När Armin istället får arbeta med elever i en viss grupp elever eller får instruktioner från vissa lärare är han bättre fokuserad på arbetsuppgiften. Detta visar ett behov av medvetna insatser för att Armin ska ta instruktioner av såväl alla lärare och få ett fungerande samarbete med alla elever i klassen, vilket är något som lärarna vid lektionsobservationerna arbetar med.

Observationerna visar att lärarnas tydliga och strukturerade genomgångar för hela klassen gynnar också Armin i det fortsatta arbetet. Detta syns genom att han är mer koncentrerad, har lättare och är mer villig att följa med i genomgångar när han får samma information och instruktioner *"som alla andra"* i klassen.

Att Armin har behov av nivåanpassade läromedel och arbetsuppgifter blir tydligt vid de observerade lektionerna. Han vill ha samma material som de andra eleverna i klassen, men kommer inte igång utan återkommande stöd från läraren. Lärarna försöker då vid upprepade tillfällen, under de observerade lektionerna, att ge Armin anpassat material i form av exempelvis bildstöd och skriftliga instruktioner, men det stödet nekas av eleven.

När lärarna generellt för hela klassen använder konkret och laborativt material får detta också positivt effekt på Armins insatser under lektionen. Exempel på detta är när lärarna i matematik använder geometriska figurer i undervisningen, vilket får Armin koncentrerad, engagerad och villig att svara på frågor.

Skolinspektionen och SPSM observerar Armins behov av extra anpassning i form av förklaringar av lektionsinnehållet på ett språk som Armin förstår. När en av de kvinnliga lärarna ber Armin byta plats till en liten grupp elever (pojkar) som har (manlig) studiehandledning på modersmålet, ett språk som också Armin talar och förstår. Armin blir då, under studiehandledarens ledning, koncentrerad och aktiv i arbetet med de uppgifter som han ska arbeta med under lektionen. Med detta sagt vill Skolinspektionen och SPSM framhålla de positiva effekterna av studiehandledning på modersmålet för Armin.

Eleven Leila

I den senast upprättade IUP:n (hösten årskurs 4) anges bland annat elevens behov av åtgärder för att Leila lägst ska nå målen för undervisningen. Under rubriken "Vart ska vi" (behov) anger skolan: *"Du ska kunna använda stor bokstav, punkt frågetecken och utropstecken. Ska också kunna stava ord de du själv använder ofta och som är vanligt förekommenade i elevnära texter. Du ska kunna skriva olika texter med en enkel röd tråd samt i huvudsak en fungerande handling. Du ska kunna utveckla din förmåga i ditt skolarbete när vi läser och går igenom texter och bilder. Du ska vid addition och subtraktion kunna välja och använda skriftliga räknemetoder"*. Skolinspektionen konstaterar att detta är exakt samma behov som anges för eleven Armin ovan.

Vid intervjutillfället berättar Leila bland annat följande om när hon lär sig bäst i ämnena matematik och svenska: *"Det är när vi kan ställa frågor när lärarna skriver på tavlan och går igenom uppgifter vi ska arbeta med. När lärarna använder datorn och visar, då blir det lättare. Det är också bra när läraren både skriver på tavlan och jag får ett papper som det står samma på. Hos logopeden är det bra, där har vi har läsgrupper. Logopeden är också bra för att hon skriver upp svåra ord och hon förklarar bra. Det blir rätt och jag skriver inte fel när jag får skriva till bilder och förkopierade texter, då lär man sig jättemycket. När det är svåra tal i matematik räcker jag upp handen och får hjälp av läraren. Om det står hundra eller något så räknar jag lättare med klossarna, med hjälp av klossar kan jag räkna ut hur mycket det blir"*.

De intervjuade lärarna i svenska och matematik uppger att de har en god bild av Leilas behov av extra anpassningar och att hon har behov av anpassningar på många olika plan. De exempel på Leilas behov av extra anpassningar som ges vid intervjutillfället är behov av snabb respons och bekräftelse, t.ex. när Leila räcker upp handen, gemensam och tydlig struktur på lektionen samt förståelse av uppgiften eller momentet innan genomgång i klassen. Det som uppges av lärarna bekräftas i intervjun med elevhälsan.

Elevhälsans representanter framhåller vid intervjutillfället att Leila har behov av undervisning i mindre grupp för att lägst nå kunskapskraven i matematik och svenska. Den intervjuade vårdnadshavaren uppger att Leila behöver mer undervisningstid i både matematik och svenska, *"så att hon blir bättre och bättre"*.

Av de dokument skolan redovisat inför granskningen framkommer att Leila har stora behov av stöd för att lägst nå kunskapskraven för samtliga teoretiska ämnen i grundskolan.

Vid genomförda lektionsobservationer får Skolinspektionen och SPSM sammantaget bilden att Leila har behov av:

- tydliga och strukturerade lektioner, på grupp- och individnivå,
- kontinuerlig, positiv förstärkning och stöd i att förstå, genomföra och minnas uppgifter,
- medveten placering i klassrummet som ger studiero och god kontakt med läraren,
- nivåanpassade läromedel och arbetsuppgifter,
- konkret och laborativt undervisningsmaterial,
- träning av ord- och begreppsförståelse, gärna med konkret stödmaterial i bild och skrift
- förförståelse av arbetsuppgifter och moment i undervisningen,

Att Leila har behov av tydliga och strukturerade lektioner visar sig vid samtliga observationstillfällen. När läraren repeterar vad som gjorts vid föregående lektionstillfälle och ger såväl muntliga som datorprojicerade instruktioner på tavlan är hon uppmärksam och visar delaktighet när läraren ställer kontrollfrågor. Detta gäller också de genomgångar av svåra ord och begrepp som lärarna i svenska och matematik har.

Observationerna visar att Leila har behov av att lärarna kontinuerligt uppmuntrar henne och ger positiv förstärkning i undervisningen. Leila ger också lätt upp eller blir osäker på om hon "gör rätt". Detta ges exempel på i såväl matematik- som svensklektioner. Hon har lätt att tappa koncentrationen och ägnar sig då åt annat, exempelvis tala med klasskamrater eller intressera sig för vad kamraterna gör. Den medvetna placeringen i klassrummet är i sammanhanget påtagligt viktig för Leila. När Leila är ofokuserad, ägnar sig åt annat eller räcker upp handen är undervisande lärare oftast fort vid hennes sida för att ge stöd i arbetet.

Leilas behov av nivåanpassade läromedel och arbetsuppgifter syns i såväl matematik som svenska, gärna i kombination med konkret och laborativt material. När exempelvis logopeden använder bilder och förproducerade texter vid läsinlärn timer i liten grupp håller Leila fokus under hela arbetspasset.

Eleven s behov av förförståelse i exempelvis matematik blir tydligt under en lektionsobservation i matematik när läraren inlett och påbörjat undervisningen innan Leila är på plats i klassrummet. Leila får då påtagliga svårigheter att förstå och genomföra de uppgifter som ska lösas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan inte gjort en tillräcklig analys av Armins och Leilas behov för att ge de båda eleverna relevanta extra anpassningar och annat stöd. Den bild som skolan presenterar stämmer till stora delar överens med den bild som Skolinsspektionen och SPSM får vid granskningen. Skolan har dock inte uppmärksammat Armins behov av förklaringar av lektionsinnehållet på ett språk som han förstår (studiehandledning på modersmålet). I övrigt bedömer Skolinspektionen att de extra anpassningar som ges Armin och Leila är adekvata utifrån de behov som kan observeras vid lektionsbesöken.

3 Ges extra anpassningar i nuläget utifrån elevens förutsättningar och behov så att eleven kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

Här granskas om de extra anpassningar eleven får matchar elevens verkliga behov i de enskilda fallen. Det kan avse olika dimensioner av extra anpassningar, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen.

Inledningsvis redogörs för vad som i nuläget gäller för båda de elever Skolinsspektionen och SPSM följt i granskningen. Därefter redogörs specifikt om extra anpassningar i nuläget för Armin respektive Leila.

Den bild av Armins och Leilas behov av stöd som framkommer i redovisade dokument och i intervjuer ger en samstämmig bild. Armin och Leila är i behov av omfattande stöd för att lägst nå kunskapskraven i matematik och svenska.

Elevhälsan uppger vid intervjutillfället följande extra anpassningar. Speciallärare och specialpedagog har för såväl Armin som Leila handledande insatser och ett nära samarbete med lärarna i svenska och matematik. Framförallt gäller det speciallärarens insatser i matematik som innefattar såväl undervisning i liten grupp för att skapa förförståelse, som insatser inom klassens ram. Det förekommer också undervisning i liten grupp vid andra tillfällen, exempelvis i läsgrupper under ledning av skolans logoped.

Skolinspektionen och SPSM konstaterar att de extra anpassningar som framkommer vid intervjutillfällen och observeras också finns angivna i respektive elevs IUP.

I såväl redovisade dokument som i intervju med elevhälsans representanter och undervisande lärare i matematik och svenska uppges de båda elevernas behov av att i större utsträckning få undervisning i liten grupp. Rektorn berättar vid intervjutillfället dock att skolans utrymme och lokaler i form av grupp-

rum inte medger undervisning i liten grupp i den utsträckning det finns behov av på skolan. I samband med faktagranskning av rapporten uppger rektorn följande. *"Det som avses är bristen på grupprum eller möjligheten att ingå i en mindre särskild undervisningsgrupp med specialistkompetens gällande språkstörning"*.

Att skolans lokaler form av grupprum inte räcker till är enligt Skolinspektionens bedömning inte skäl nog att inte ge eleverna det stöd de är i behov av och har rätt till. Rektorn har enligt läroplanen ett särskilt ansvar för att resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärarna gör.

Eleven Armin

I elevens senaste IUP anges under rubriken "Hur gör vi" (åtgärder): *"Skolan ska hjälpa dig med att strukturera din undervisning. Du ska få rätt anpassat material för ämnet av din lärare. Få hjälp av din lärare med utskrifter i skolarbetet. Du kommer att få vara med i liten matematikgrupp. Du kommer få förlängd provtid"*. I bilaga till IUP:n anges de extra anpassningar som kommer ges till Armin: *"Tillgång till dator med alternativa verktyg och olika program. Individuellt anpassat material. Användning av konkret material, klossar och pengar. Bildstöd för förståelse. Placering i klassrummet för ögonkontakt med pedagog. Användning av tydlig smartboard-/datorstruktur i klassrummet vid textskrivning, uppkopierat material när vi skriver. Extra genomgångar. Muntligt prov samt utökad provtid. Positiv förstärkning"*.

Lärarna i matematik och svenska berättar vid intervjutillfället att de genomför extra anpassningar för Armin genom att exempelvis gå igenom skoldagen eller lektionens innehåll muntligt, med bildstöd på tavlan. Ord och begreppsförståelse är en viktig del av arbetssättet, även då används bildstöd. Individuella och konkreta anpassningar erbjuds, när eleven är mottaglig för detta, i form av skrivna texter, bildstöd, datorstöd och individuella genomgångar. Eleven är placerad långt fram i klassrummet, med en ledig stol intill för att läraren ska kunna sätta sig bredvid Armin. Lärarna berättar också att de arbetar med positiv förstärkning och uppmuntran för eleven.

Elevhälsans representanter uppger vid intervjutillfället, utan någon närmare förklaring, att de extra anpassningar som finns i matematik och svenska för Armin egentligen inte räcker till, att Armin har behov av att i större utsträckning få arbeta i mindre grupp.

Eleven Leila

I elevens senaste IUP anges under rubriken "Hur gör vi" (åtgärder): *"Skolan ska hjälpa dig med att strukturera din undervisning. Du ska få rätt anpassat material för ämnet av din lärare. Få hjälp av din lärare med utskrifter i skolarbetet. Du kommer att*

få vara med i liten matematikgrupp. Du kommer få förlängd provtid". I bilaga till IUP:n anges de extra anpassningar som kommer ges till Leila: "Tillgång till dator med alternativa verktyg och olika program. Individanpassat material. Användning av konkret material, laborativt. Bildstöd för förståelse. Placering i klassrummet för ögonkontakt med pedagog. Användning av tydlig smartboard-/datorstruktur i klassrummet vid textskrivning, uppkopierat material som vi andra skriver. Extra genomgångar. Muntligt prov samt utökad provtid. Positiv förstärkning".

Det som de intervjuade lärarna i matematik och svenska uppger om de extra anpassningar som genomförs för Leila motsvarar huvudsakligen vad som sägs också för den andra eleven som följts i granskningen, dvs. Armin. En skillnad är att Leilas placering är längst bak för att ha god överblick över klassrummet och kontakt med läraren samt att det finns två lärare "så ofta det går" på lektionerna.

Skolinspektionen och SPSM konstaterar att det i intervjuer anges behov av extra anpassningar för Leila, som inte anges i elevens IUP eller bilaga till denna. Exempel på detta är det behov av förförståelse av arbetsuppgifter och moment i undervisningen, som det redogörs för i avsnitt 2 ovan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolans extra anpassningar inte fullt ut ges utifrån elevernas förutsättningar och behov, vilket är en förutsättning för att dessa ska kunna nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever som inte når eller riskerar att inte nå kunskapskraven och som inte får särskilt stöd får extra anpassningar i undervisningen som utgår från deras förutsättningar och behov så att de kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Följande frågeställning är aktuell:

Får elever i behov av extra anpassningar en undervisning som möter deras förutsättningar och behov, så att de kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

För att besvara denna huvudfrågeställning ställs följande delfrågor i granskningen.

1. Genomför skolan extra anpassningar för eleven och görs de extra anpassningarna i ett tidigt skede?

- 1.1. Har lärare och annan skolpersonal nu och tidigare ett ändamålsenligt arbete kring eleven för att tidigt uppmärksamma och identifiera elevens behov av extra anpassningar?
- 1.2. Sätter skolan in extra anpassningar skyndsamt?
- 1.3. Följer skolan kontinuerligt upp extra anpassningar för att säkerställa att de har avsedd effekt för eleven och annars korrigeras?
2. Görs en tillräcklig analys av elevens förutsättningar och behov för att kunna ge eleven relevanta extra anpassningar?
3. Ges extra anpassningar i nuläget utifrån elevens förutsättningar och behov så att eleven kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling?

Metod och material

Kvalitetsgranskningen har en fallstudiedesign. Granskningen avgränsas till skolformen grundskolor och årskurs 4 och genomförs i två steg genom att först ta reda på elevernas behov för att i steg två granska hur skolan möter dessa i ett tidigt skede.

Skolinspektionen har tagit del av elevernas skriftliga individuella utvecklingsplaner från årskurs 1-4 och andra dokument som skolan har avseende de berörda eleverna inför intervjuer och observationer.

Lektionsobservationer genomförts i ett urval av ämnen som eleven har samt specifikt i det ämne (svenska och/eller matematik) där eleven inte når eller riskerar att inte nå kunskapskraven. Intervjuer med elever, vårdnadshavare, lärare, elevhälsa och rektor har också genomförts.